

LA GRANIȚA DE EST A SISTEMULUI DE SECURITATE VERSAILLEZ – REPERE ALE RELAȚIILOR POLITICO- DIPLOMATICE ȘI MILITARE ROMÂNNO-POLONE ÎN ANII 1919-1932 –

Colonel (r.) dr. Dan PRISĂCARU

profesor asociat la Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” Sibiu

În perioada interbelică, relațiile între România și Polonia au avut ca factor determinant comun interesul prioritar de a contracara un atac neprovocat din partea Rusiei (Uniunii) Sovietice. În același timp, bogata tradiție medievală, interferențele culturale, politice și spirituale reciproce au asigurat substanța raporturilor dintre cele două țări.

Relațiile româno-polone au fost susținute și încurajate de Franța, care avea interesul de a realiza și menține un „cordon sanitar” în fața pericolului bolșevic/sovietic. România și Polonia au evoluat într-un spațiu geopolitic complex și sensibil, cel al Europei Central-Orientale, acționând politic, diplomatic și militar pentru construirea unor relații ce aveau la bază recunoașterea reciprocă a frontierelor și sprijinul celor două mari democrații occidentale – Franța și Marea Britanie.

Relațiile româno-polone au purtat amprenta inconfundabilă a personalităților politice și diplomatice care s-au aflat la conducerea celor două țări: în Polonia, mareșalul Józef Piłsudski, iar în România, regele Ferdinand, regina Maria și savantul Nicolae Iorga.

Cuvinte cheie: alianță defensivă, cordon sanitar, frontiere, agresiune sovietică, pericol bolșevic.

Motto:

„Alianța inimilor este reprezentată, de la Marea Baltică la Marea Neagră, de un singur popor cu două drapele”.

Mareșalul Józef Piłsudski,
Sinaia, 15 septembrie 1922

„Un front comun româno-polon. Acesta e singurul mijloc de a ni se asigura existența noastră însăși către hotarele pe care cu atâta trudă și atâta jertfă ni le-am căpătat și căutăm a ni le preciza și garanta”.

Nicolae Iorga,
Front româno-polon, în „Neamul românesc”,
nr. 117, 6 iunie 1919

Așezate în spațiul ponto-baltic într-o regiune tampon, unde s-au intersectat, de-a lungul timpului, interesele Marilor Puteri situate la Est sau la Vest, România și Polonia au avut un destin istoric relativ comun.

Introducere

Așezate în spațiul ponto-baltic într-o regiune tampon, unde s-au intersectat, de-a lungul timpului, interesele Marilor Puteri situate la Est sau la Vest, România și Polonia au avut un destin istoric relativ comun.

Relațiile bilaterale au o tradiție îndelungată, cronicile poloneze atestând existența lor începând din ultimele trei decenii ale secolului al XIV-lea. Dintre teritoriile românești, Moldova a avut ample legături cu Polonia. Astfel, între Regatul polon și Moldova au existat în decursul veacurilor relații de vasalitate, dar și egalitate și alianță. Domnii moldoveni au preferat suzeranitatea Poloniei, pentru că ea se manifesta ca o *suzeranitate tipic feudală*, cu drepturi și îndatoriri stabilite cu claritate pentru ambele părți¹.

Legăturile de bună vecinătate au favorizat raporturile economice româno-polone, fapt ce rezultă și din conținutul unor tratate de alianță precum cele din 1495, 1499 și 1510, în care se fac referiri și la aspecte de natură comercială². Relațiile cu Țara Moldovei au fost influențate și de faptul că Polonia era interesată de a avea acces la Marea Neagră pentru a-și extinde comerțul³.

¹ Detalii în Constantin Rezachievici, *Legături și influențe reciproce între poloni și români din Evul Mediu până la 1795*, în vol. „Polonezi și români pe drumul cunoașterii reciproce”, Uniunea Polonezilor din România, Suceava, 2002, p. 7.

² Ion Constantin, *Din istoria Poloniei și a relațiilor româno-polone*, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2005, p. 158.

³ Daniel Hrenčiu, *Cu ochii la Răsărit. Relațiile româno-polone în perioada interbelică (1919-1939)*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2012, p. 26.

Pentru români, în secolul al XVII-lea, Polonia a reprezentat una dintre căile de acces la cultura antichității latine.

Marii cronicari moldoveni Grigore Ureche și Miron Costin au studiat în Polonia, la Bar, ambii învățând aici limbile polonă și latină.

De asemenea, pentru români, în secolul al XVII-lea, Polonia a reprezentat una dintre căile de acces la cultura antichității latine. Prin Polonia catolică, mai mult decât prin Transilvania aflată sub stăpânirea ungară, au pătruns în Principatele Române extracarpatiche influențele Occidentului latin atât în domeniul cultural, cât și în cel instituțional⁴.

Unul dintre domeniile în care influența poloneză s-a manifestat pregnant este istoriografia. Marii cronicari moldoveni Grigore Ureche și Miron Costin au studiat în Polonia, la Bar, ambii învățând aici limbile polonă și latină. Cunoașterea acestor limbi le-a facilitat accesul la lucrările unor mari istorici polonezi: Jan Dlugosz, Martin Kromer, Martin și Joachim Bielski, Paul Piaeck, Martin Paszkowski, Matei Strykowi etc.⁵. În același timp, în lucrările apărute la Cracovia aparținând lui Dlugosz, Kromer, Bielsk sau Jacob Górski, sunt menționate numeroase date despre români, plecând de la latinitatea acestora⁶.

Astfel, Grigore Ureche, în cronică sa, pe lângă letopisețul moldovenesc, folosește *Cronica Poloniei* a lui Joachim Bielski. La rândul său, Miron Costin, militant consecvent pentru apropierea moldo-polonă, susținea că alianța între cele două țări ar fi dus la eliberarea Moldovei de sub ocupația otomană și la înlăturarea pericolului turcesc pentru Polonia⁷.

În scopul informării părții poloneze despre situația Țărilor Române și pentru a convinge pe regele polon să le acorde ajutor împotriva turcilor, Miron Costin redactează în limba polonă, la Iași în 1677, *Cronica țărilor Moldovei și Munteniei (Cronica polonă)*, iar în 1684, la Doszow, *Istoria în versuri polone despre Moldova și Țara Românească (Poema polonă)*, pe care o dedică lui Jan Sobieski al III-lea, protectorul său. Prin importanța lor, aceste lucrări ale lui Miron Costin depășesc limitele culturii românești și îl plasează pe cronicarul moldovean, în istoria literară polonă, printre scriitorii Poloniei din secolul al XVII-lea⁸.

Nicolae Costin continuă opera tatălui său, folosind și el izvoare polone, în special cronică lui Strykowski, și militează pentru o apropiere polono-română. Lui Nicolae Costin îi datorăm prima descriere generală

⁴ Constantin Rezachievici, *Istoria popoarelor vecine și neamul românesc în Evul Mediu*, Editura Albatros, 1998, p. 45. A se vedea și Garabet Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, Editura Junimea, Iași, 1970, p. 28.

⁵ Ion Constantin, *op. cit.*, p. 158.

⁶ Mihai Mitu, *Cracovia și relațiile culturale româno-polone*, în vol. „Cracovia. Pagini de cultură europeană”, Editura Paideia, București, 2002, p. 242.

⁷ Ion Constantin, *op. cit.*, p. 159.

⁸ *Ibidem*.

în limba română a Poloniei, în care relatează despre originea și crearea statului polon, a bisericii, despre orașele și obiceiurile polonezilor⁹. Legăturile spirituale strânse dintre moldoveni și polonezi vor fi continuate în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea de Tadeu Hașdeu (1769-1835), care a creat interesante lucrări în limba polonă ce îmbogățesc patrimoniul iluminist polonez¹⁰.

Anul revoluționar 1848 constituie un moment important al colaborării româno-polone, conducătorii revoluției române întreținând relații atât cu aripa conservatoare a emigrației poloneze, în frunte cu prințul Adam Czartoryski, reprezentant oficial al Poloniei în Franța și Anglia, cât și cu democrații polonezi, fără a interveni în conflictele dintre aceștia¹¹. Deși revoluția română și cea polonă nu s-au sprijinit reciproc, totuși acțiunile comune întreprinse au dus la o apropiere mai mare între cele două popoare¹². După înfrângerea revoluției de la 1848-1849, au continuat legăturile dintre polonezii și românii emigrați la Paris, Londra și Constantinopol, urmărindu-se coordonarea acțiunilor revoluționarilor români, polonezi și maghiari pentru declanșarea unei noi revoluții¹³.

Mișcarea pentru Unirea Principatelor Române a fost sprijinită și de polonezi, relevante în acest sens fiind articolele favorabile publicate, în 1859, de romancierul Józef Ignacy Kraszewski în „Gazeta Warszawska”¹⁴. Un moment semnificativ pentru stadiul de dezvoltare a relațiilor dintre statul român și emigrația polonă îl reprezintă ajutorul politic, militar și diplomatic acordat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza tuturor refugiaților poloni în Principate, după înfrângerea războaielor poloneze din 1863¹⁵.

În a doua parte a secolului al XIX-lea și în primul deceniu al secolului al XX-lea, cadrul de evoluție al ideologiilor naționale române și polone a fost identic, iar proiectele comune – independența, suveranitatea și crearea statului național unitar – au stimulat și accelerat apropierea.

*Anul
revoluționar
1848 constituie
un moment
important al
colaborării
româno-polone.*

*Deși revoluția
română și cea
polonă nu
s-au sprijinit
reciproc, totuși
acțiunile comune
întreprinse
au dus la o
apropiere mai
mare între cele
două popoare*

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 160.

¹¹ Nicolae Mares, *Republica Populară Polonă*, Editura Enciclopedică, București, 1972, p. 122.

¹² *Ibidem*, pp. 124-125.

¹³ Daniel Hrenciuc, Florin Pintescu, *Istoria și tradițiile minorității poloneze*, Uniunea Polonezilor din România, Suceava, 2004, p. 60. A se vedea și Veniamin Ciobanu, *Problema românească și cea polonă în primul deceniu și jumătate al secolului al XIX-lea*, în vol. „Polonia și România – de la vecinătatea istorică la parteneriatul european”, Suceava, 2009, pp. 136-142.

¹⁴ *Ibidem*, p. 62.

¹⁵ Florin Anghel, *Construirea sistemului „Cordon sanitaire”. Relații româno-polone 1919-1926*, Ediția a II-a, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2008, p. 27.

Declanșarea Primului Război Mondial, prăbușirea imperiilor din centrul și estul Europei și voința politică a factorilor de decizie politici și militari în ceea ce privește colaborarea viitoare, stabilirea frontierei comune, sprijinul diplomatic și militar reciproc au determinat ca, la sfârșitul anului 1918 și începutul anului 1919, să se deschidă una dintre cele mai interesante pagini din îndelungata relație româno-polonă¹⁶.

Polonia Restituta și România Întregită – destine comune într-o nouă etapă a devenirii lor istorice

La sfârșitul primei conflagrații mondiale, România și Polonia, state combatante de partea forțelor Antantei, și-au realizat aproape simultan idealul național: Statul polon – după cele trei dezmembrări din secolul al XVIII-lea și o perseverentă luptă diplomatică și militară – și-a redobândit independența și suveranitatea la 11 noiembrie 1918¹⁷, iar Statul român și-a desăvârșit unitatea națională la 1 decembrie 1918, în urma eliberării și reunificării provinciilor istorice aflate până atunci sub ocupația imperiilor vecine. România și Polonia redevin, astfel, state vecine, iar granița comună consfințită atunci este una simbolică, a destinului care forma din cele două țări o barieră între comunismul bolșevic și Europa, unde, în anii 1918-1921, în contextul frământărilor revoluționare, se amplifică teama de noua ideologie creată de Lenin.

La 11 decembrie 1918, Józef Pilsudski notifica executivului român existența Poloniei independente, suverane și dădea asigurări că intenționează să stabilească relații de prietenie cu România¹⁸.

La rândul său, guvernul de la București răspundea, la 4 ianuarie 1919, că „Românii au văzut cu bucurie Europa restabilind Polonia în drepturile sale și independența sa. O nedreptate evidentă a trecutului este reparată”¹⁹. La 17 ianuarie 1919, România a recunoscut oficial independența statului polon.

Evoluția ulterioară a evenimentelor impune participarea Armatei Române la eliberarea părții de sud-est a Galiției (Pocuția)²⁰, revendicată,

La sfârșitul primei conflagrații mondiale, România și Polonia, state combatante de partea forțelor Antantei, și-au realizat aproape simultan idealul național: Statul polon [...] și-a redobândit independența și suveranitatea la 11 noiembrie 1918, iar Statul român și-a desăvârșit unitatea națională la 1 decembrie 1918.

¹⁶ *Ibidem*, p. 28.

¹⁷ Joseph Rothschild, *East Central Europe between Two World Wars. History of East Central Europe*. Volume IX, University of Washington Press, Seattle, Londra, 1974, p. 27.

¹⁸ Milică Moldoveanu, *Polonia*, în vol. „Afirmarea statelor naționale independente unitare din centrul și sud-estul Europei”, 1821-1923, Editura Academiei Române, București, 1979, p. 225.

¹⁹ Michal Keller, *Colaborarea polono-română în anii '20 ai secolului XX*, în „Polonis”, nr. 6 (96), iunie 2002, p. 19. Malgorzata Willaume, *La Roumanie des Anées 1919-1926*, în vol. *Romanian and Polish Peoples in East-Central Europe (17th centuries)*, editat de Veniamin Ciobanu, Editura Junimea, Iași, 2003, p. 112.

²⁰ Dumitru Seserman, *Divizia 8 Infanterie în Pocuția. Mai 1919 – august 1929*, în *Buletinul Universității Naționale de Apărare*, București, 3/2004, p. 31.

în egală măsură, de ucraineni și polonezi. Colaborarea în plan militar a precedat susținerea reciprocă a delegațiilor română și poloneză la lucrările Conferinței de Pace de la Paris din anii 1919-1920²¹.

Recunoașterea frontierelor României și Poloniei la Conferința Păcii a fost de natură să le consolideze statutul lor pe plan internațional și să le integreze corespunzător în noua arhitectură geopolitică a Europei.

Relațiile diplomatice dintre cele două țări au fost stabilite, la nivel de reprezentanță provizorie, la 9 februarie 1919. La 16 iulie 1919, Consiliul de Miniștri român a hotărât înființarea legației române la Varșovia, condusă de un trimis extraordinar și ministru plenipotențiar, în această funcție fiind numit Alexandru Florescu. Misiunile diplomatice au fost ridicate la rang de ambasadă în mai 1938²².

În întreaga perioadă interbelică, reprezentanțele diplomatice au constituit veritabile canale de legătură și instrumente care au contribuit la o mai bună cunoaștere între cele două state și la promovarea intereselor reciproce²³.

Începând din 1919, relațiile româno-polone au cunoscut o dezvoltare pozitivă în domeniile politic, militar, economic, comercial, cultural și al contactelor umane, indiferent de oscilațiile factorilor decizionali de la Varșovia și București²⁴.

Într-o primă etapă, relațiile au fost determinate strict de câteva obiective majore: recunoașterea de către Marile Puteri a granițelor celor două țări, o politică defensivă în estul Europei și apărarea comună în fața unui atac al Armatei Roșii. Eforturile diplomaților de la București și Varșovia au fost concentrate pentru construirea unui „cordon sanitar”, sistem politic defensiv capabil să facă față amenințărilor Rusiei (Uniunii) Sovietice și ale Germaniei²⁵.

Cercetătorul varșovian Wladislaw Stepniak este primul istoric polonez care subliniază fără echivoc atitudinea favorabilă manifestată de România față de situația critică din Polonia anilor 1919-1921. În același timp, aspecte inedite pot fi identificate și în rapoartele transmise

*Recunoașterea
frontierelor
României și
Poloniei la
Conferința Păcii
a fost de natură
să le consolideze
statutul
lor pe plan
internațional și
să le integreze
corespunzător în
noua arhitectură
geopolitică a
Europei.*

*Începând
din 1919,
relațiile
româno-polone
au cunoscut
o dezvoltare
pozitivă în
domeniile
politic, militar,
economic,
comercial,
cultural și al
contactelor
umane,
indiferent
de oscilațiile
factorilor
decizionali de
la Varșovia și
București.*

²¹ Detalii în Daniel Hrenciuc, *România și Polonia 1918-1931. Relații politice, diplomatice și militare*, Editura Septentrion, Rădăuți, 2003, pp. 23-76.

²² Detalii în Nicolae Dascălu, *Relații româno-polone în perioada interbelică (1919-1939)*, Editura Academiei Române, București, 1991, pp. 13-18.

²³ *Ibidem*, pp. 18-28. La 17 decembrie 1929, România și Polonia au semnat o Convenție consulară, în baza căreia, până în 1933, au fost înființate consulatele românești de la Varșovia, Lwów, Poznan și Danzing (Gdansk). În iulie 1934, s-a stabilit înființarea consulatelor onorifice ale României la Łódz, Wilno, Katowice și Gdynia, astfel încât, în toamna anului 1934, funcționau în Polonia opt oficii diplomatice românești. La rândul său, Polonia a înființat, pe lângă Consutul general din București, consulate la Constanța, Brăila, Galați, Chișinău, Cernăuți și Cluj.

²⁴ Ion Constantin, *op. cit.*, p. 164.

²⁵ Florin Anghel, *op. cit.*, pp. 76-94.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

*În timpul crizei
polono-sovietice
din 1919-1920,
România a
acceptat și
sprijinit pe
teritoriul național
tranzitul militar
și uman polon.*

*Între anii
1920 și 1921,
în contextul
internațional
postversaillez
s-au creat
primele legături
defensive
regionale cu
participarea
unor state
din centrul
și sud-estul
Europei: Mica
Înțelegere
– formată din
Cehoslovacia,
Iugoslavia și
România –
și alianța
româno-polonă.*

de la București de primul trimis extraordinar și ministru plenipotențiar polonez, contele Aleksander Skrzyński, viitor șef al diplomației poloneze (1925-1926) și președinte al Consiliului de Miniștri²⁶. Remarcabil prin viziunea sa politică, Aleksander Skrzyński n-a pregetat niciodată să convingă factorii de decizie de la Varșovia cu privire la importanța unor raporturi de strânsă prietenie cu România²⁷.

Diplomația celor două țări a desfășurat un amplu program de negocieri și consultări la nivel înalt, coroborat cu sprijin reciproc în plan politic și militar. În timpul crizei polono-sovietice din 1919-1920, România a acceptat și sprijinit pe teritoriul național tranzitul militar și uman polon²⁸.

La crearea și consolidarea relației bilaterale și-au adus contribuția personalități de prim rang ale vieții publice din cele două țări. Printre arhitecții procesului s-au numărat, din partea română, regele Ferdinand și regina Maria, Nicolae Iorga, Ion I.C. Brătianu, Take Ionescu, generalul Alexandru Averescu, diplomații Alexandru Florescu și Alexandru Iakovaki (primii reprezentanți diplomatici în Polonia), iar din partea polonă, mareșalul Józef Piłsudski, Ignacy Jan Paderewski, prințul Eustachy Sapieha, ministru de Externe al Poloniei, contele Aleksander Skrzyński, Marian Seyda²⁹.

Rațiune și pragmatism. Interese regionale comune reflectate în acordurile politice și militare bilaterale din anii 1921-1932

Între anii 1920 și 1921, în contextul internațional postversaillez s-au creat primele legături defensive regionale cu participarea unor state din centrul și sud-estul Europei: Mica Înțelegere – formată din Cehoslovacia, Iugoslavia și România – și alianța româno-polonă. Cele patru guverne și-au propus să găsească în comun soluțiile care să le garanteze menținerea

²⁶ Nicolae Mareș, *Alianța româno-polonă. Între destrămarea și solidaritate (1938-1939)*, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2010, p. 19.

²⁷ Nicolae Mareș, *Raporturile româno-polone în perioada interbelică într-o lumină nouă*, în „*Dacia Literară*”, nr. 70, 2007, pp. 47-48. Într-unul din rapoartele transmise la Varșovia, Aleksander Skrzyński sublinia: „ajutorul militar acordat de România în 1919 în regiunea Pocuției, retrocedarea acesteia Poloniei, transferul emigranților din Rusia, a muniției și armamentului atunci când Polonia se afla încercuită din toate părțile, livrările de grâne, de patru ori mai ieftine decât cerealele americane, atât de necesare, încât despre livrarea acestora din acest an, dl. Prim-ministru Witos mi-a spus că sunt o chestiune de viață și de moarte” (Nicolae Mareș, *Alianța româno-polonă...*”, op. cit., p. 26).

²⁸ Florin Anghel, Dumitru Preda, *Introducere* la vol. *România – Polonia. Relații diplomatice, vol. I 1918-1939*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2003, p. XVI.

²⁹ *Ibidem*.

granițelor naționale. Constituite în spiritul Ligii Națiunilor, noile grupări politice își propuneau, în afara obiectivelor antirevizioniste, stabilirea unui raport de egalitate în relațiile cu Marile Puteri³⁰.

În august 1920, ministrul de Externe Take Ionescu a efectuat o călătorie în capitalele Marilor Puteri aliate pentru a prezenta obiectivele creării unei „*alianțe de Răsărit din cele cinci națiuni noi care să închidă drumul Germaniei: Polonia, Cehoslovacia, România, Serbia și Grecia*”³¹ și, astfel, să se stabilească un nou echilibru de forțe în Europa Centrală. După etapa occidentală a călătoriei sale, Take Ionescu s-a deplasat la Varșovia, în speranța rezolvării pe cale amiabilă a litigiilor polono-cehe. Discuțiile au evidențiat faptul că, din cauza problemelor teritoriale existente cu Cehoslovacia (controversa asupra regiunii Cieszyn/Teschen, revendicată atât de Polonia, cât și de Cehoslovacia), factorii de decizie de la Varșovia nu doreau ca Polonia să intre în Mica Înțelegere, dar erau favorabile unei alianțe cu România în vederea „*garantării eventualelor tratate de pace ce s-ar semna cu Sovietele*”³².

Potrivit aprecierilor lui Aleksander Skrzyński, diplomația polonă a conștientizat faptul că, fără o alianță cu România, „*Polonia ar fi o insulă închisă, izolată, o insulă continentală amplasată într-un cadru dușmănos*”³³.

O impresie deosebită au lăsat în inimile polonezilor aprecierile lui Take Ionescu cu privire la rolul de martir jucat de Polonia în lume și importanța câștigării bătăliei istorice împotriva bolșevicilor dată pe Vistula, la 15 august 1920³⁴. Despre această bătălie se cunoaște faptul că este rodul intuiției tactice și strategice geniale a lui Józef Piłsudski, care, printr-o manevră de inspirație napoleoniană, a surprins trupele sovietice și le-a respins din fața Varșoviei, apărând, astfel, Polonia și Europa de pătrunderea comunismului³⁵. Victoria polonezilor, denumită și „*miracolul de pe Vistula*”, a fost calificată de lordul Viscount D’Abernon, într-o ierarhie personală, drept „*a optsprezecea bătălie din istoria lumii*”³⁶, în care mai figurau victoria de la Tours (732), obținută

Potrivit
aprecierilor
lui Aleksander
Skrzyński,
diplomația
polonă a
conștientizat
faptul că,
fără o alianță
cu România,
„Polonia ar fi o
insulă închisă,
izolată, o insulă
continentală
amplasată
într-un cadru
dușmănos”.

³⁰ Mihai Retegan, *În balanța forțelor. Alianțe militare interbelice*, Editura Semne, București, 997, p. 29.

³¹ *Ibidem*, p. 30. C. Xenii, *Take Ionescu, 1858-1922*, București, 1932, p. 465.

³² Eliza Campus, *Mica Înțelegere*, Editura Științifică, București, 1968, p. 52.

³³ Nicolae Dascălu, *Relații româno-polone în perioada interbelică (1919-1939)*, Editura Academiei Române, București, 1991, p. 30.

³⁴ Nicolae Mareș, *Alianța româno-polonă...*, *op. cit.*, p. 23.

³⁵ Peter D. Stachura, *Poland, 1918-1945. An Interpretative and Documentary History of the Second Republic*, Routledge, Londra, p. 33.

³⁶ Viscont D’Abernon, *A optsprezecea bătălie decisivă din istoria lumii. Lângă Varșovia, în anul 1920*, Editor Arthur Dobiecki, Varșovia, București, 1934, pp. 78-80.

Franța avea un interes major în regiune, considerând statele din această zonă drept un posibil bastion împotriva potențialei expansiuni estice a Germaniei, dar și a expansiunii sovietice spre vest.

de creștini împotriva musulmanilor, sau izbânda de la Marna (1914), obținută de francezi împotriva germanilor³⁷.

Franța urmărea cu atenție raporturile româno-polone, fiind interesată de încheierea unei alianțe între cele două state, ca o contrapondere la axa Berlin-Moscova. Despre pericolul acestei axe, imediat după Pacea de la Versailles, unul dintre publiciștii francezi, Jacques Bainville, avertiza că hotărârile Parisului legau Germania de Rusia, deși nemții și rușii nu se agreau, dar aveau nevoie să fie împreună permanent pentru a distruge Polonia și a o împărți din nou³⁸. De aceea, în cursul întrevederilor dintre mareșalul Ferdinand Foch și generalul român Alexandru Gorski, în decembrie 1920, care au avut ca temă principală mobilizarea Armatei Române în cazul unui atac neprovocat, mareșalul a subliniat „necesitatea unei convenții defensive cu Polonia”³⁹.

Franța avea un interes major în regiune, considerând statele din această zonă drept un posibil bastion împotriva potențialei expansiuni estice a Germaniei, dar și a expansiunii sovietice spre vest.

Ca urmare, în anii '20 și la începutul anilor '30 ai secolului al XX-lea, Parisul căuta să construiască un „cordon sanitar”, format din state favorabile statu-quoului, prin încheierea unor acorduri cu Polonia, Cehoslovacia, Grecia și Turcia⁴⁰. Adam Michnik a ajuns la concluzia că politica aceluia „cordon sanitar” a avut aderență în rândurile cetățenilor din Polonia, România și Cehoslovacia, această atitudine fiind determinată de conștientizarea pericolului sovietic⁴¹. Sprijinul Parisului pentru aceste state a transformat Franța în principalul garant și protector al ordinii de la Versailles în Europa de Est și în Balcani în această perioadă⁴².

³⁷ Apud Daniel Hrenciuc, *Cu ochii la Răsărit...*, op. cit., p. 145.

³⁸ Apud Emilian Bold, Ilie Seftiuc, *Pactul Ribbentrop-Molotov și implicațiile internaționale*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Casa Editorială Demiurg Plus, Iași, 2010, p. 11. „După înfrângerea ei – scrie Bainville –, Germania trebuie să dorească în chip firesc alianța cu Rusia. Și toate acestea n-ar fi un motiv suficient pentru ea să fie sigură că o va obține. Polonia pare a fi fost inventată pentru a grăbi apropierea” (Jacques Bainville, *Les conséquences politiques de la Paix*, 1940, Paris, pp. 163-1649). La rândul său, Grigore Gafencu, ziarist de mare talent și diplomat de excepție, viitor ministru de Externe al României (21 decembrie 1938-30 mai 1940) atrăgea atenția, încă din anul 1922, în „Revista vremii” asupra faptului că „atâta timp cât va dăinui bolșevismul, Rusia va submina Europa cu propagandă sa subversivă, sprijinind Germania în toate încercările ei de rezistență și în toate pregătirile de revanșă” (subl.a.), Grigore Gafencu, *Criza europeană și politica României*, în „Revista vremii”, 21 mai 1922.

³⁹ Apud Mihai Retegan, op. cit., p. 31.

⁴⁰ Vladimir Tismăneanu, *Reinventarea politicii. Europa Răsăriteană de la Stalin la Havel*, Ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 38.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Benjamin Miller, *State națiuni și mari puteri*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011, p. 303.

În vederea stabilirii detaliilor unei colaborări militare, în ianuarie 1921 a sosit la București o comisie militară poloneză, condusă de generalul Stanislav Haller. Directivele elaborate de guvernul român cu această ocazie se remarcă prin accentul lor defensiv, ele luând în calcul numai o agresiune neprovocată. Negocierile au avansat rapid, astfel că, la sfârșitul lunii ianuarie 1921, generalul Dumitru Strătilescu a fost desemnat să elaboreze convenția militară⁴³.

La 3 martie 1921, s-a semnat la București *Convenția de alianță defensivă între România și Polonia (foto 1)*⁴⁴ de către cei doi miniștri de Externe, prințul Eustachy Sapieha și Tache Ionescu, între Republica Polonă și regatul României, precum și *Convenția militară*.

Era prima înțelegere interbelică prin care un stat garanta granițele altui stat, un aspect semnificativ, dacă nu definitoriu, pentru politica externă a celor două țări. Textul documentului cuprindea opt articole și trei protocoale secrete.

Esența defensivă a alianței a fost definită în articolul 1: „*Polonia și România se angajează să se ajute reciproc în cazul în care una dintre ele ar fi atacată, fără provocare din partea sa, la frontierele sale orientale actuale*”⁴⁵. Ca urmare a complexității situației internaționale, *Protocolul A* stipula că „*niciuna din cele două părți contractante nu va încheia vreo alianță cu vreuna din Puterile Centrale fără consimțământul celeilalte părți*”⁴⁶. Scopul *Protocolului B* –

această convenție „*urmează să fie ținută secret atâta vreme cât tratatul de pace polono-sovietic nu va fi semnat*”⁴⁷ – era să preîntâmpine vreo insistență din partea Franței sau Angliei de a îndrepta cele două

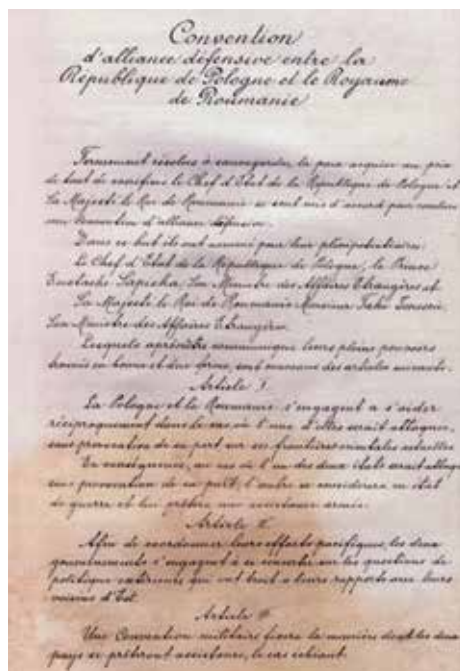

Foto 1: Prima pagină a Convenției de alianță defensivă româno-polonă
La 3 martie 1921, s-a semnat, la București, Convenția de alianță defensivă între România și Polonia.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Arhivele Ministerului Afacerilor Externe (în continuare, se va cita AMAE), fond 71/Polonia. *Relații cu România. 1920-1944*, vol. 62, p. 14.

⁴⁵ Nicolae Dașcovici, *Interesele și drepturile României în texte de drept internațional public*, Iași, 1936, p. 109; Władysław Stepniak, *Dyplomacja Polska na Balkanach, 1919-1926*, Warszawa, 1998, p. 116.

⁴⁶ Dumitru Tuțu, *Alianțe militare ale României (1921-1939)*, în „*Probleme de politică externă a României. 1918-1940*”, București, 1977, p. 112.

⁴⁷ *Ibidem*.

Alianța defensivă româno-polonă a reprezentat axul în jurul căruia s-au dezvoltat relațiile interbelice dintre cele două state.

state împotriva Rusiei Sovietice și, mai ales, de a nu trezi suspiciuni la Moscova. În ceea ce privește *Protocolul C*, el consemna necesitatea studierii mijloacelor prin care se putea încheia Mica Înțelegere în cinci, „astfel ca să-și dea garanții reciproce contra oricărei agresiuni și să se întrajutoreze pentru menținerea acestor tratate sau a unor dintre ele”⁴⁸.

Parte integrantă a Convenției politice, Convenția militară, semnată de generalii Tadeusz Rozwadowski și Constantin Christescu, șefii celor două State Majore, specifica ansamblul de măsuri inițiat în condițiile în care teritoriile celor două state, separat sau concomitent, erau confruntate cu agresiuni în părțile răsăritene⁴⁹. Era prevăzut, pentru fiecare țară în parte și în raport cu proporțiile agresiunii, cuantumul trupelor operative: 14 divizii de infanterie (de tip normal, pe patru regimente de infanterie și două de artilerie) și două divizii de cavalerie, care trebuiau să fie concentrate în 18-24 de zile de la decretarea mobilizării generale. În privința exercitării comandamentului, prevalase punctul de vedere românesc: fiecare armată acționa sub comandament propriu; în cazul în care situația strategică impunea ca unități dintr-o armată să opereze în zona celeilalte, ele erau plasate sub ordinele acestui din urmă comandament⁵⁰.

Analiza sumară a Convenției militare relevă spiritul defensiv în care a fost redactată. Ipoteza avută în vedere era aceea că cele două state puteau forma „obiectul și nicidecum subiectul vreunei agresiuni”⁵¹.

Alianța defensivă româno-polonă a reprezentat axul în jurul căruia s-au dezvoltat relațiile interbelice dintre cele două state. Întemeiată pe rațiuni politico-strategice, Convenția de alianță defensivă, încheiată la 3 martie 1921, a fost reînnoită cu noi caracteristici din cinci în cinci ani (1926, 1931 și 1936), apoi transformată în *Tratat de garanție*, în 1926, rămânând în vigoare până în împrejurările dramatice din toamna anului 1939⁵².

⁴⁸ *România în anii celui de-al Doilea Război Mondial*, vol. 1, Editura Militară, București, 1989, p. 84.

⁴⁹ Oscar Halecki, *History of Poland*, Routledge Kegan Paul and Hurler, Londra, 1983, pp. 7-15.

⁵⁰ *Apud* Mihai Retegan, *op. cit.*, p. 32.

⁵¹ *Ibidem*, p. 33.

⁵² Ion Constantin, *op. cit.*, p. 167. Alături de convențiile politice și militare, România și Polonia au semnat o serie de acorduri, între care Tratatul de arbitraj din 24 octombrie 1929, prin care cele două țări se angajau să supună arbitrajului toate diferendele ce nu puteau fi reglementate pe cale diplomatică. Un alt document bilateral a fost Convenția cu privire la ajutorul mutual și protecția juridică în materie civilă, semnată la București la 19 decembrie 1929, însoțită de un protocol final, care garanta protecția legală și juridică a bunurilor și persoanelor din celălalt stat în aceleași condiții ca pentru conaționali (Nicolae Dascălu, *Relații româno-polone în perioada interbelică...*, pp. 54-55). De asemenea, la 26 martie 1930 a fost semnată Convenția pentru extrădarea infractorilor și asistența juridică în materie penală, iar în mai 1935 au fost adoptate două documente importante legate de delimitarea frontierelor comune: Convenția cu privire la conservarea și reconstituirea bornelor de hotar și Actul final de delimitare a frontierelor româno-polone (Nicolae Dascălu, *op. cit.*, p. 55).

În vederea precizării condițiilor și posibilităților de cooperare între cele două armate aliate, în spiritul Convenției militare, încă de la început s-a conturat necesitatea unui contact strâns și permanent între Satele Majore român și polon, fapt materializat în special prin corespondența purtată și prin conferințele ce au avut loc în cele două capitale⁵³.

Lucrările delegațiilor militare în cadrul acestor conferințe s-au concretizat, în primii ani, într-o serie de studii speciale, care, prin conținutul lor, constituie o mărturie concludentă privind scopul alianței⁵⁴.

Primul studiu a fost supus atenției celor două State Majore la 21 septembrie 1922. Acesta cuprindea proiectul operațiilor româno-polone în patru ipoteze de acțiune a trupelor rusești și, evident, răspunsul trupelor române și polone⁵⁵.

Tot prin acest studiu s-a stabilit linia de despărțire dintre cele două armate: Svaniec pe Nistru, Grozinei, Rohozna (nord Cernăuți), Lencăuți pe Prut, Storojineț pe Siret, Ciudin, Straja pe Suceava⁵⁶. Toate aceste localități aparțineau României, iar teritoriul românesc situat la nord de această linie era apărat de forțe poloneze întărite de un detașament român⁵⁷.

Șefii Statelor Majore român și polon semnează acest studiu, aprobând și *Studiul nr. 2*, prin care se puneau de acord funcționarea legăturilor dintre cele două armate, precum și cea a serviciilor. Prin acest document, cele două armate stabileau ca fiecare să trimită misiuni sau ofițeri de legătură, tranzitul pe anumite căi ferate, precum și instalarea reciprocă de baze navale⁵⁸.

Preocuparea continuă a Marelui Stat Major polonez și a Marelui Stat Major român privind inamicul de la răsărit se va reflecta în anii următori prin schimburi de vederi, discuții și organizarea de conferințe, care vor duce la întocmirea *Studiilor nr. 3, 4, 5, 6 și 7*, ce conțineau diferite ipoteze de acțiune a trupelor române și poloneze în cazul unor atacuri ale Armatei Roșii⁵⁹.

Preocuparea continuă a Marelui Stat Major polonez și a Marelui Stat Major român privind inamicul de la răsărit se va reflecta în anii următori prin schimburi de vederi, discuții și organizarea de conferințe, care vor duce la întocmirea Studiilor ce conțineau diferite ipoteze de acțiune a trupelor române și poloneze în cazul unor atacuri ale Armatei Roșii.

⁵³ Marian Popescu, *Alianța politică și militară româno-polonă în perioada interbelică*, în „*Omagiu istoricului Gheorghe Buzatu*”, coord. Horia Dumitrescu, Editura EMPRO, Focșani, 1999, p. 420.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ Arhivele Militare Naționale Române (în continuare, se va cita AMNR), fond *Marele Stat Major, Secția a 3-a Operații*, dosar nr. 1120, f. 4-6.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ Marian Popescu, *op. cit.*, p. 421.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 422.

⁵⁹ *Ibidem*, pp. 423-440. Vezi și AMNR, fond *Marele Stat Major, Secția a 3-a Operații*, dosar nr. 1120, f. 7-46.

◀Foto 2: Studiul 1, Ipoteza A (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 4).

➔Rușii atacă – cu grosul forțelor – România - Armata română va rezista succesiv pe Nistru și obstacolele paralele cu Nistrul; - Grosul forțelor de intervenție polone va ataca pe direcția Smerinka sau mai la Sud.

⬆Rușii atacă Polonia – cu grosul la Sud de Pripet. - Armata polonă manevrează în retragere pivotând pe aripa stângă; - Grosul forțelor române ia ofensiva pe direcția Smerinka-Berdicev sau mai la Vest.

⬇Foto 4: Studiul 1, Ipotezele C și D (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 6).

◀IPOTEZA C
Rușii atacau cu grosul la Nord de Pripet, Polonia: Grosul forțelor de intervenție române va lua ofensiva în direcția generală Smerinka-Berdicev
IPOTEZA D
Rușii atacă în același timp Polonia și România - Armatele aliate se vor ajuta reciproc, potrivit situației și forțelor disponibile.

⬆Foto 3: Studiul 1, Ipoteza B (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 6).

⬇Foto 5: Studiul 4, Ipoteza Atac principal rus la sud de Pripet – o acțiune de surprindere precede atacul principal (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 7).

↑Foto 6: Studiul 4, Ipoteza Atac principal rus la nord de Pripet (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 8).

↑Foto 7: Studiul 4, Ipoteza Atac principal rus la sud de Pripet – o acțiune de surprindere precede atacul principal (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 9).

↓Foto 8: Studiul 5, Forțe și zone de concentrare (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 11).

↓Foto 9: Studiul 5, Ipoteza 1° Atac principal rus în nordul Basarabiei (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 13).

↑Foto 10: Studiul 5, Ipoteza II^a Atac principal rus în nordul Basarabiei (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 18).

Atacul rus prin
surprindere reușește
să pătrundă în zona de
concentrare a armatei
române și contraatacul dat
de acoperirea întărită nu
reușește să degajeze zona
de concentrare

↑Foto 11: Studiul 5, Ipoteza II^a Atac principal rus în nordul Basarabiei (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 22).

↓Foto 12: Studiul 6, Ipoteza I^a, Varianta I, Forțele polono-române au distrus grupul secundar inamic (AMNR, fond Marele Stat Major, Secția 3 Operații, dosarul 1120, p. 26).

◀Ofensiva cu grosul
forțelor polono-române
contra flancului de Nord
sau spatelui grupului
principal inamic din
Sudul Basarabiei,
în legătură cu atacul
de front care va fi
declanșat de forțele
române
din Sudul Basarabiei

Aceste demersuri evidențiau cu tărie faptul că, în perioada interbelică, principalul pericol la adresa României și Poloniei a fost reprezentat de Uniunea Sovietică. Kremlinul, în mod constant, a emis pretenții revizioniste ce vizau Basarabia, pe de o parte, și Galația Orientală, pe de altă parte⁶⁰.

Pentru România, alianța cu Polonia avea o importanță deosebită, deoarece reprezenta una dintre puținele garanții ale frontierei sale pe Nistru. Rusia Sovietică nu a participat la Conferința Păcii de la Paris (1919-1920) și a contestat, în întreaga perioadă interbelică, unirea Basarabiei cu România. Actul din 27 martie/9 aprilie 1918 de la Chișinău a primit recunoașterea internațională prin Tratatul de la Paris, din 28 octombrie 1920, semnat de Franța, Anglia, Italia și Japonia și ratificat în perioada următoare de primele trei țări. Japonia, interesată de anumite avantaje economice în relațiile cu Uniunea Sovietică, a refuzat să ratifice Tratatul de la Paris⁶¹.

Încheierea alianței cu Polonia a însemnat pentru România nu numai asigurarea frontierei estice, ci și un punct important de sprijin în sistemul de alianțe menit a garanta integritatea teritorială a României Întregite⁶².

La rândul său, Polonia avea interese strategice și militare esențiale, urmărind ca, prin aceasta alianță, să-și asigure frontierele estice, să combată extinderea influenței filo-ruse în Balcani, să amelioreze relațiile româno-maghiare și să sensibilizeze România în raporturile Poloniei cu Marile Puteri vecine, mai ales prin blocarea influenței germane⁶³. În concepția Varșoviei, alianța reprezenta „garanția menținerii legăturilor cu Europa Occidentală în cazul blocării litoralului polonez ca urmare a unui conflict armat lărgit cu Germania”⁶⁴.

Pe măsura consolidării alianței, obținerea de informații despre inamic, analiza pertinentă a acestora și informarea oportună a factorilor de răspundere în vederea fundamentării deciziilor politico-militare

Încheierea alianței cu Polonia a însemnat pentru România nu numai asigurarea frontierei estice, ci și un punct important de sprijin în sistemul de alianțe menit a garanta integritatea teritorială a României Întregite.

⁶⁰ Ion Constantin, *op. cit.*, p. 167.

⁶¹ Petre Otu, *Relațiile româno-polone în anii 1939-1940. Sprijinul acordat de statul și poporul român refugiaților militari polonezi*, în vol. *Polonezi în România după anul 1939. Studii și comunicări*, Muzeul Olteniei, Craiova, 1996, p. 16.

⁶² Ion Constantin, *op. cit.*, p. 167. Vezi și Alexandru Oșca, *Constituirea alianțelor politico-militare ale României în perioada 1920-1933*, în vol. „România Mare în ecuația păcii și a războiului (1919-1947)”, coord. Gheorghe Buzatu, Horia Dumitrescu, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2009, p. 174.

⁶³ Marek K. Kaminski, Michal J. Zacharis, *Politya zagraniczna Rzeczypospolitej Polkiej 1918-1939 (Politica externă a Poloniei 1918-1939)*, Wydawnictwo LTW, Varșovia, 1998, p. 64; Włayslaw Stepniak, *Dyplomacja polska na Balkanach 1918-1926 (Diplomația poloneză în Balcani 1918-1926)*, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Varșovia, 1998, p. 79.

⁶⁴ Henryk Bulhak, Antoni Zielinski, *Pologne et Roumanie 1918-1939*, în „Acta Poloniae Historica”, 41, 1980, pp. 177-179.

După 1921, odată cu obținerea, de către ambele țări, a recunoașterii internaționale privind frontierele și încheierea Convenției de alianță, relațiile bilaterale și militare s-au amplificat, cu rezultate benefice, mai ales în domeniile comerțului și tranzitului.

au reprezentat puncte semnificative pe agenda de lucru⁶⁵. În acest scop, între serviciile speciale ale României și Poloniei a fost inițiată o colaborare fructuoasă în domeniul schimbului de informații, al documentării, contracarării și neutralizării spionajului sovietic pe teritoriul celor două țări⁶⁶.

După 1921, odată cu obținerea, de către ambele țări, a recunoașterii internaționale privind frontierele și încheierea Convenției de alianță, relațiile bilaterale și militare s-au amplificat, cu rezultate benefice, mai ales în domeniile comerțului și tranzitului, dinspre Marea Baltică, prin Dunăre și Marea Neagră, spre și dinspre Balcani, Orientul Mijlociu și Marea Mediterană⁶⁷.

Interesul pentru dezvoltarea relațiilor economice bilaterale a stat la baza înființării unor asociații de prietenie, cum a fost *Societatea polono-română din Varșovia*, constituită la 22 ianuarie 1926. La inaugurarea ei, ministrul plenipotențiar al Poloniei la București, Józef Wielowieyski, evidențiază solidaritatea permanentă de interese care unește cele două țări: „*România și Polonia constituie un front unic economic și politic și apărarea lor depinde de trăinicia legăturilor care le vor uni*”. În ceea ce privește aspectele economice, diplomatul polon subliniază că, precum porturile românești la Dunăre și Constanța sunt „*debușeul natural al comerțului polon spre Orientul Mijlociu, tot astfel Danzig (Gdańsk) este portul care permite mărfurilor române să ajungă la Baltica*”. Totodată, Józef Wielowieyski a negat faptul că „*Rusia ar fi singura piață de desfacere a Poloniei*”, susținând contrariul, sens în care arată că „*industria polonă nu-și desfășoară produsele în Rusia propriu-zisă, ci mai ales în Armenia, Georgia și Anatolia. Drumul spre aceste ținuturi nu trece prin Rusia; calea cea mai apropiată trece prin Galați și Trapezunt (Trabzon – port turcesc la Marea Neagră, n.a.), deci Rusia nu este puntea de trecere spre Orient indispensabilă a comerțului polon, ci România*”⁶⁸.

La dezvoltarea relațiilor bilaterale, o contribuție remarcabilă au avut contactele frecvente la nivel înalt, care au permis, pe lângă informarea reciprocă și consultarea în regim permanent, armonizarea unor puncte de vedere și acțiuni comune, îndeosebi în probleme vizând cooperarea și securitatea în centrul și estul Europei.

⁶⁵ Marian Chiriac Popescu, *Relațiile militare româno-polone în perioada interbelică (1918-1939)*, Editura Sigma, București, 2001, p. 23.

⁶⁶ Vezi Andrzej Peponski, *Wywiad Polski na ZSRR 1921-1939 (Spionajul polonez în URSS 1921-1939)*, Wydawnictwo Bellona, Warszawska Oficyna Wydawnicza „Gryf”, Varșovia, 1996, pp. 187-197.

⁶⁷ Florin Anghel, Dumitru Preda, *op. cit.*, p. XVI.

⁶⁸ AMAE, fond 71/Polonia. *Relații cu România. 1920-1944*, vol. 52, f. 233; Ion Constantin, *op. cit.*, p. 170.

Foto 14: Mareșalul Pilsudski la Sinaia, în septembrie 1922, împreună cu Familia Regală română

Mareșalul Józef Pilsudski, principalul artizan al renașterii noii Polonii, a fost un oaspete îndrăgît al Curții Regale a României. El însuși îndrăgostit de melegurile românești, mareșalul a contribuit hotărâtor la consolidarea raporturilor dintre cele două țări. Ca șef al statului polonez, el a vizitat de mai multe ori România (1922, 1928, 1931, 1932), impulsivând derularea unor proiecte comune de cooperare militară⁶⁹. La un moment dat, s-a invocat și posibilitatea realizării unei uniuni dinastice între Polonia și România⁷⁰.

Cu prilejul vizitei în România, la Sinaia, în septembrie 1922, mareșalul Pilsudski a susținut un impresionant și sugestiv discurs referitor la poziția geopolitică și relațiile dintre cele două state, subliniind următoarele: **„Veriga care leagă Polonia de România constă în faptul că ambele țări au ieșit din chinurile marii conflagrații mondiale, România – unită, iar Polonia – reînviată. Ambele sunt o întruchipare vie a victoriei dreptății și echității. Din similitudinea căilor legate de acest trecut comun rezultă, logic, o cale comună în prezent care va fi continuată, nu mă îndoiesc, și în viitor, pentru că aceasta întruchipează soarta comună a ambelor noastre popoare, legate atât prin nevoile și interesele lor, cât și prin prețuirea identică a libertății dreptății și păcii [...] Am dori să spunem că alianța inimilor este reprezentată, de la Marea Baltică la Marea Neagră, de un singur popor cu două drapele”**⁷¹ (subl.a.).

⁶⁹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita ANIC), fond *Președinția Consiliului de Miniștri*, dosar nr. 2/1922, f. 12. Vezi și Daniel Hrenčiu, *Cu ochii la Răsărit...*, pp. 203-212, 263-274.

⁷⁰ AMAE, fond 71/Polonia. *Relații cu România. 1920-1944*, vol. 52, f. 124.

⁷¹ Florin Anghel, Dumitru Preda, *op. cit.*, p. XV. Nicolae Mareș, *Aspecte inedite privind raporturile polono-române în perioada 1919-1921, în baza unor cercetări recente în arhivele poloneze*, în vol. „În lumea relațiilor polono-române. Materialele simpozionului, Suceava, Uniunea Polonezilor din România”, 2005, p. 167. Vezi și Henryk Walczak, *Stanowiska Rumunii wobec Polski w Świetle referatów informacyjnych Naczelnych Władz Wojskowych RP (1920-1921), Poziția României față de Polonia în lumina referatelor informative ale autorităților militare poloneze (1920-1921)*, în vol. „În lumea relațiilor polono-române. Materialele simpozionului, Suceava, Uniunea Polonezilor din România”, 2005, pp. 169-176.

**GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ**

Foto 15: Mareșalul Pilsudski în timpul vizitei la București, în anul 1928. În stânga acestuia, generalul Angelescu, ministrul de Război al României, iar în dreapta, Jan Szembek, ambasadorul Poloniei la București

Între 19 august și 3 octombrie 1928, mareșalul Józef Pilsudski s-a aflat timp de șase săptămâni în vizită în România⁷². Ajungând la Târgoviște el a fost găzduit în vila doctorului Lucjan Skupiewski (străbunicul regretatului președinte polonez Lech Kaczyński și a fratelui său geamăn, Jarosław Kaczyński). În această călătorie, mareșalul Pilsudski a fost însoțit de către Ludwig Włodzimierz, atașatul militar al Poloniei la București, precum și de fiicele sale Wanda, de unsprezece ani, și Jagoda, de opt ani⁷³.

În perioada 11-28 octombrie 1931, mareșalul Józef Pilsudski s-a aflat, din nou, în România. În 11 octombrie 1931, a ajuns la Constanța în localitatea Techirghiol⁷⁴, vizita aici fiind pregătită de doctorul Lucjan Skupiewski⁷⁵. Pe 13 octombrie 1931, mareșalul Pilsudski s-a întâlnit la București cu regina Maria și prințul Nicolae, ocazie cu care a fost numit comandant onorific al Regimentului 16 Infanterie, dislocat în garnizoana Fălticeni⁷⁶.

Mareșalul Józef Pilsudski a mai vizitat România între 2 și 13 martie 1932. Pe 2 martie 1932 s-a întâlnit, la Buzău, cu președintele Consiliului de Miniștri Nicolae Iorga, iar de aici a ajuns la Constanța, de unde a plecat în Egipt la bordul nav ei „România”. În 13 aprilie 1932, s-a întors

⁷² AMNR, fond *Ministerul de Război, Secretariatul General*, dosar nr. 4415, f. 7-32.

⁷³ Daniel Hrenciuc, *Cu ochii la Răsărit...*, op. cit., pp. 263-267.

⁷⁴ Waclaw Jedrzejewicz, Janus Cisek, *Kalendarium zycia Józefa Pilsudskiego (Calendarul vieții lui Józef Pilsudski), 1867-1935*, Wydawnictwo Literackie, Tom III, Warszawa, 1998, p. 273.

⁷⁵ Waclaw Jedrzejewicz, op. cit., p. 298.

⁷⁶ Daniel Hrenciuc, op. cit., p. 270.

Foto 16: Mareșalul Piłsudski la Sinaia, însoțit de ambasadorul Poloniei la București, Jan Szembek (primul din stânga) și locotenent-colonelul Roman Michalowski, atașatul militar (14.10.1931)

din Egipt, iar în 14 aprilie a avut întâlniri oficiale la București cu regele Carol al II-lea, premierul Nicolae Iorga și alte oficialități militare și civile române⁷⁷.

Ulterior, a vizitat Regimentul 16 Infanterie, unde a fost întâmpinat cu mare căldură și bucurie de către oficialități, militari și de ceilalți participanți la activitate. Pe timpul primirii, fanfara a interpretat piesa „Prima brigadă” (Imnul Brigăzii 1 a Legiunilor Poloneze, comandată de Piłsudski în Primul Război Mondial), iar în discursul către înaltul oficial polonez a fost subliniată următoarea idee: „Domnule Mareșal, ofițerii și trupa Regimentului 16 Infanterie „Baia”, mândri de deosebita onoare de a vă avea pe Excelența Voastră ca șef, vă asigură de nețârmuritul lor devotament și vă promit solemn, că vor fi întotdeauna la înălțimea distincțiunii ce li s-a făcut. Stăpâniți de cele mai frumoase și curate sentimente de respect și devotament față de Excelența Voastră. Strigăm cu toții: Să trăiască Domnul Mareșal Józef Piłsudski, șeful nostru iubit!”⁷⁸. Józef Piłsudski a fost profund impresionat și emoționat de ținuta și atitudinea militarilor, precum și de întreaga atmosferă manifestată pe timpul desfășurării vizitei⁷⁹.

Pe 22 aprilie 1932, mareșalul Józef Piłsudski s-a întors în Polonia. A fost ultima sa călătorie în străinătate⁸⁰.

La rândul lor, Suveranii României au efectuat, din luna iunie 1923, mai multe vizite în Polonia. Încă de la sfârșitul primei conflagrații

⁷⁷ Waclaw Jedrzejewicz, *op. cit.*, p. 305.

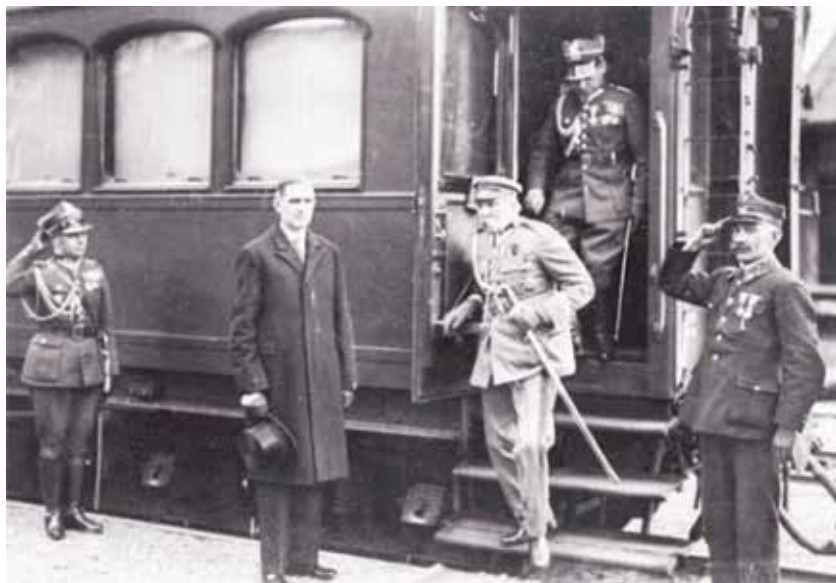
⁷⁸ AMNR, fond Ministerul de Război, Secretariatul General, dosar nr. 4415, f. 73.

⁷⁹ *Ibidem*, f. 76.

⁸⁰ Waclaw Jedrzejewicz, *op. cit.*, p. 305. Grigore Nandriș, *Viața mareșalului Józef Piłsudski*, Editura Tinerilor Profesioniști, Cernăuți, 1935, p. 16. Vezi și Florin Anghel, *Revoluția morală. Regimul sanalist din Polonia. 1926-1930*, Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2008, p. 57-58.

Foto 17:
Mareșalul
Pilsudski, sosit în
Gara de Nord din
București, după
întoarcerea din
Egipt, în drum
spre Polonia, în
aprilie 1932. În ușa
vagonului, căpi-
tanul Mieczysław
Lepecki, în stân-
ga, dr. Lucjan
Skupiewski, iar în
dreapta, adjunctul
atașatului mili-
tar al Poloniei la
București, căpi-
tanul Dereck

mondiale, regina Maria și regele Ferdinand pledau pentru apropierea de Polonia, plecând de la stabilirea unei frontiere comune, continuând cu încheierea alianței politice și militare și dezvoltarea relațiilor economice și culturale⁸¹.

Între reprezentanții diplomați de la București și Varșovia, parlamentarii din cele două țări, între oamenii de afaceri, personalitățile științifice, ca și între tineri de diverse categorii sau profesii, s-au creat și dezvoltat în această perioadă relații de bun augur⁸². Unul dintre cei mai energici și devotați prieteni ai Poloniei a fost savantul și marele istoric Nicolae Iorga.

Marele Război nu se încheiase încă, România se afla într-o situație dramatică, iar Polonia nu dădea semne evidente de renaștere când, în refugiul de la Iași, în cumplita iarnă 1917-1918, Nicolae Iorga declanșa, în „*Neamul românesc*”, o campanie de presă în favoarea Poloniei fără precedent în istoria jurnalismului autohton. Acest demers al savantului român era, din punctul de vedere al consecvenței și obiectivelor propuse, comparabil cu ceea ce se petrecea în ziarele din SUA, Marea Britanie sau Franța. Este vorba despre o serie de articole dedicate istoriei Poloniei cu scopul declarat de a milita, pe toate căile posibile, în vederea redobândirii independenței acestui stat⁸³.

⁸¹ Ion Constantin, *op. cit.*, p. 169.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ Florin Anghel, *Construirea sistemului „Cordon sanitaire”...*, *op. cit.*, p. 31.

După prezentarea amplă a principalelor momente din evoluția Poloniei – de la gloriosul Ev Mediu și până la revoluțiile din secolul al XIX-lea –, Nicolae Iorga a salutat călduros renașterea statului polonez pentru ca, imediat, printr-o obișnuită predicție comună, vecină cu genialitatea, savantul să militeze pentru un front comun Varșovia-București în „*Noua Europă*”⁸⁴. **„Un front comun”** – acesta era îndemnul pe care l-a lansat în preajma semnării Tratatului de pace de la Versailles. Conform acestei teorii, statul român avea nevoie de legătura cu vecinul său de la nord, deoarece **„acesta e singurul mijloc de a ni se asigura existența noastră însăși către hotarele pe care cu atâta trudă și cu atâta jertfă ni le-am căpătat și căutăm a le preciza și a ni le garanta”**⁸⁵ (subl.a.).

Într-una din cele mai prestigioase publicații cracoviene, „*Przegląd Współczesny*”, în numărul din 26 iunie 1924, Nicolae Iorga publica un articol extrem de sugestiv, în care argumenta că tradițiile celor două țări trebuiau să constituie fondul intereselor comune din viitorul raporturilor româno-polone⁸⁶. De asemenea, în 10 iunie 1924, în cel mai prestigios cotidian varșovian, „*Reczpospolita*”, Nicolae Iorga își exprima concepția științifică și politică în ceea ce privește alianța bilaterală. În finalul articolului, savantul român evidenția că **„nu există o politică mai durabilă decât aceea impusă de necesitate [...] Alianța României cu Polonia este un zid de apărare pentru tot ce se află după ea și reprezintă unul din factorii mari de civilizație în epoca noastră”**⁸⁷ (subl.a.).

De asemenea, în epocă, presa polonă a comentat pozitiv încheierea alianței cu România, apreciată a izvorî din comunitatea de interese a celor două state. Aprecieri în acest sens au fost publicate în „*Journal de Polone*” din 10 iunie 1924, „*Dziennik Bydgoszki*” din 24 iunie 1924 și „*Reczpospolita*” din 10 iunie 1924⁸⁸.

Totodată, ziarul „*Messenger Polonais*” din 20 octombrie 1925 considera că **„mai presus de destinele lor comune, prin situația lor geografică, România și Polonia sunt chemate a se completa una pe alta. Cu toate**

[...] „nu există o politică mai durabilă decât aceea impusă de necesitate [...] Alianța României cu Polonia este un zid de apărare pentru tot ce se află după ea și reprezintă unul din factorii mari de civilizație în epoca noastră” (Nicolae Iorga).

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ N. Iorga, *Front româno-polon*, în „*Neamul românesc*”, nr. 73, 30 martie 1919.

⁸⁶ *Idem*, *Polska a Rumunia. Wspomnienia z przeszłości wskazania na przyszłość (Amintirile trecutului, indicator al viitorului)*, în „*Przegląd Współczesny*”, Kraków, nr. 26, iunie 1924.

⁸⁷ *Idem*, *Sojusz Polska a Rumunia (Alianța Poloniei cu România)*, în „*Reczpospolita*”, 10 iunie 1914; AMAE, fond 71/Polonia. *Relații cu România. 1920-1944*, vol. 52, f. 124.

⁸⁸ AMAE, fond 71/Polonia. *Relații cu România. 1920-1944*, vol. 52, f. 196.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Evoluția dramatică a evenimentelor a justificat pe deplin necesitatea acestei alianțe, în sensul că pericolul sovietic nu amenința doar Polonia sau România, ci, așa cum s-a dovedit ulterior, el se îndrepta împotriva întregii Europe.

că sfera lor de acțiune este deosebită, totuși interesele lor de acțiune nu sunt niciodată opuse⁸⁹(subl.a.).

Conceptia perseverentă a lui Nicolae Iorga de a da raporturilor culturale bilaterale un rol mult mai însemnat și care să constituie, în final, adevăratul liant între cele două popoare a fost pusă în aplicare (în condițiile extrem de vitrege ale crizei mondiale care a început în anul 1929) în perioada în care a deținut funcția de președinte al Consiliului de Miniștri (18 aprilie 1931-31 mai 1932). Din fondurile guvernului român a fost sprijinită financiar și cu oameni de cultură nou înființata *Asociație culturală româno-polonă* de la Poznan, apărută în anul 1931⁹⁰, precum și *Liga polono-română de la Lwów*⁹¹.

Dincolo de relația deosebită dintre cei doi creatori și ctitori – mareșalul Józef Piłsudski și Nicolae Iorga –, savantul român a fost cel care, imediat după proclamarea independenței Poloniei și până la moartea sa, la 27 noiembrie 1940, a impulsionat și a creat efectiv o relație de modele culturale, istorice și de civilizație între cele două state și popoare⁹².

În plan strict politico-militar, alianța dintre România și Polonia a fost determinată, în primul rând, de necesitatea contracarării unui atac al Armatei Roșii. Agresiunea sovietică nu a putut fi împiedicată, ea având loc în etape separate împotriva ambelor țări, inițial împotriva Poloniei când, înfrântă de Germania nazistă, nu mai avea nicio posibilitate de a se apăra, ulterior, aproape un an mai târziu, împotriva României, când aceasta se afla complet izolată și în imposibilitatea de a-și apăra singură frontierele amenințate din toate direcțiile.

Evoluția dramatică a evenimentelor a justificat pe deplin necesitatea acestei alianțe, în sensul că pericolul sovietic nu amenința doar Polonia sau România, ci, așa cum s-a dovedit ulterior, el se îndrepta împotriva întregii Europe.

În concluzie, se poate afirma, cu deplin temei, că, în perioada interbelică și în special în perioada de referință analizată, relațiile româno-polone au purtat amprenta inconfundabilă a personalităților politice și diplomatice care s-au succedat la conducerea Poloniei și României. În cazul Poloniei, este vorba despre mareșalul Józef Piłsudski,

⁸⁹ *Ibidem.*

⁹⁰ *Idem*, vol. 62, f. 38.

⁹¹ *Idem*, vol. 62, f. 80-86. Din organizația legată de Universitatea din Lwów au făcut parte, printre alții, și excepționalii poloniști români, istoricii Gheorghe Duzinchievici, Ilie Corfus și P.P. Panaitescu și lingvistul și omul de cultură Grigore Nandriș.

⁹² Florin Anghel, *op. cit.*, p. 36.

creatorul statului polonez independent, personalitate carismatică de o mare complexitate, comparat adeseori, pentru originalitatea metodelor de conducere a statului, cu personalități proeminente ale istoriei universale, precum Oliver Cromwell, George Washington, Napoleon Bonaparte sau Charles de Gaulle⁹³. În ceea ce privește România, istoria relațiilor romano-polone interbelice îi va consemna în panteonul său pe regele Ferdinand, regina Maria și savantul Nicolae Iorga.

BIBLIOGRAFIE

1. Marian Chiriac Popescu, *Relațiile militare româno-polone în perioada interbelică (1918-1939)*, Editura Sigma, București, 2001.
2. Ion Constantin, *Din istoria Poloniei și a relațiilor româno-polone*, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2005.
3. Daniel Hrenciuc, *România și Polonia 1918-1931. Relații politice, diplomatice și militare*, Editura Septentrion, Rădăuți, 2003.
4. Daniel Hrenciuc, Florin Pintescu, *Istoria și tradițiile minorității poloneze, Uniunea Polonezilor din România*, Suceava, 2004.
5. Nicolae Mareș, *Republica Populară Polonă*, Editura Enciclopedică, București, 1972.

⁹³ Joseph Korb, *Poland between East and West. Soviet and German Diplomacy toward 1919-1933*, Princeton, New Jersey University Press, 1965, p. 19.